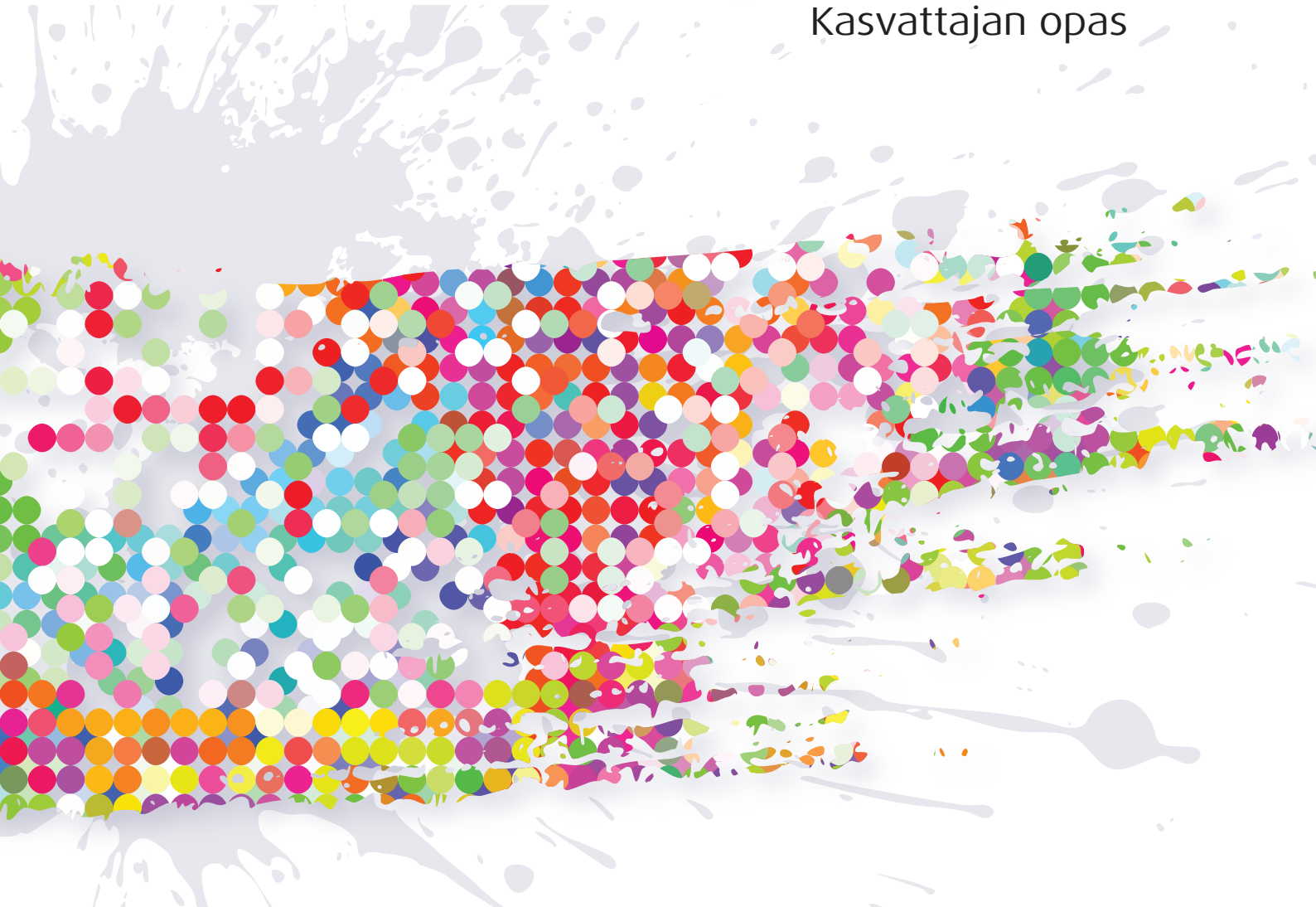

LAPSET & MEDIA

Kasvattajan opas

Tässä oppaassa

- 3 / Lapset ja media
- 4 / Saaks tän kattoo? Asiaa ikärajoista.
- 6 / Miks toi nuoli muuttui kädeks?
...ja muuta selitettävää netin käytöstä.
- 8 / Kenen kanssa lapsi juttelee?
Ystävät ja kiusaajat netissä.
- 10 / Älyllä vai ilman? Kännykkä koululaiselle.
- 12 / Miten tähän pitäisi suhtautua...?
Ahdistavat sisällöt mediassa.
- 14 / Pistääkö lukutaito pään pyörälle?
Monenlaiset mediatekstit.
- 16 / Minä teen itse! Lapsi median tuottajana.
- 18 / Vielä yks taso!
Lapsi digitaalisten pelien pelaajana.
- 20 / Meidän perheen pelisäännöt?
Ohjeita median käyttöön perheissä.
- 22 / Anna palautetta. Vaikuta!

Tämä opas käsittelee alakouluikäisten lasten median käytön ilmiöitä eri näkökulmista. Opas on laadittu osana Mediataitoviikko-hanketta vuonna 2014.

Oppaan ovat tuottaneet Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI), Aikakausmedia, Lastenlinkit.fi, Suomen Lions-liitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Viestintävirasto.

Medialla tarkoitetaan mm. lehtiä, kirjoja, televisio-ohjelmia, elokuvia, digitaalisia pelejä, internetiä ja musiikkia.

Saaks tän kattoo? Asiaa ikärajoista.

Ikärajat auttavat valitsemaan turvallisia mediasisältöjä

Televisio-ohjelmien, elokuvien ja digitaalisten pelien (kuvaohjelmien) ikärajat varoittavat lapsen kehitykselle haitallisista sisällöistä. Ne eivät ole suosituksia tietyn ikäisille, eivätkä kerro mille ikäryhmälle ohjelma on suunnattu. Ikärajat perustuvat kuvaohjelmalakiin, jonka tarkoitus on suojella lapsia.

Suomessa levitettävät elokuvat, televisio-ohjelmat ja digitaaliset pelit on merkittävä ikärajalla ja sisältösymbolilla. Symboli kertoo, minkä haitallisen sisällön vuoksi ikäraja on asetettu. Ikärajat ovat sitovia eli kuvaohjelmaa ei saa esittää, vuokrata tai myydä ikärajaa nuoremmalle.

Ikärajat asetetaan haitallisten sisältöjen perusteella

Lapsen ikään nähden sopimaton tai haitallinen mediasisältö voi aiheuttaa lapselle pelkoja. Ikärajat perustuvat kuvaohjelmien väkivaltaisuuteen, ahdistavuuteen, seksuaaliseen sisältöön tai päihteiden käytön kuvauksiin.

Kyky ymmärtää ja käsitellä voimakkaita mediasisältöjä kehittyy lapsen kasvaessa. Lapsen kehitys on kuitenkin yksilöllistä. Sen vuoksi ikäjousto sallii kuvaohjelman julkisen esittämisen ikärajaa kolme vuotta nuoremmalle lapselle aikuisen seurassa. Ikäjousto ei koske ikärajaa 18. Huoltajana tunnet lapsesi parhaiten ja voit ohjata lapsesi median käyttöä.

Entäs netti ja kännykkä?

Kaikille nettisisällöille ja älypuhelimien sovelluksille ei aseteta ikärajoja samalla tavalla kuin elokuville, peleille ja tv-ohjelmille. Mitä paremmin tunnet lapsesi käyttämiä palveluita, sitä paremmin pystyt arvioimaan, soveltuvatko ne juuri sinun lapsellesi. Useilla lasten verkkosivuilla on kasvattajalle suunnattu tietopaketti, johon kannattaa tutustua.

Keskustele lapsen kanssa:

- Oletko huomannut ikärajoja elokuvissa, tv-ohjelmissa ja peleissä?
- Minkä ikäiselle suosikkiohjelmasi tai nettisivusi mielestäsi sopii? Miksi?

Tiesitkö? S- ja T-merkinnät tarkoittavat, että kuvaohjelma ei sisällä lapsen kehitykselle haitallista väkivaltaa, seksiä, ahdistavuutta tai päihteiden käyttöä. S- tai T-merkitty ohjelma ei kuitenkaan ole automaattisesti lastenohjelma, vaan se voi olla teemoiltaan aikuisille suunnattu.

Sallittu
kaikenikäisille

Tillåtet för
alla åldrar

Sallittu
yli 7-vuotiaille

Sallittu
yli 12-vuotiaille

Sallittu
yli 16-vuotiaille

Vain
aikuisille

Sisältää
väkivaltaa

Sisältää
seksiä

Voi aiheuttaa
ahdistusta

Sisältää päih-
teiden käyttöä

www.ikärajat.fi

Anna palautetta elokuvien ja tv-ohjelmien
ikärajoista ja tutustu ikärajojen perusteisiin.

Miks toi nuoli muuttui kädeks? ...ja muuta selitettävää netin käytöstä.

Yhdessä lapsen kanssa

Tutustu lapsen kanssa netin ja kännykän käyttöön turvallisissa lapsille tarkoitetuissa palveluissa. Yhdessä niitä tutkien saat kerrottua perussäännöt ja ohjeet niiden käyttöä varten. Useilla lapsille tarkoitetuilla nettisivustoilla on myös kertojan ääni mukana helpottamassa käyttämistä.

Selitä lapsellesi tavallisimpia toimintoja ja käsitteitä

Kerro lapselle miten tunnistaa linkit, verkkomainonnan (mainosbannerit), miten selaimen nappulat toimivat, kuinka luodaan selaimeen kirjanmerkkejä suosikkisivuille ja mitä muotoa nettiosoitteet voivat olla. Kerro myös lapsen käyttämien kännykkäsovellusten toiminnoista.

Pysy ajan tasalla lapsesi mediaympäristöstä

Pyydä lasta kertomaan, mitkä nettipalvelut tai pelit häntä kiinnostavat. Juttele niistä ja tutustu niihin lapsen kanssa ennen kuin päätät mahdollisista rajoituksista ja kielloista. Yritä pelata samoja pelejä itse, niin ymmärrät paremmin, mikä niissä lasta viehättää. Jos et osaa pelata, pyydä peliohjeita lapselta.

Näytä itse hyvää esimerkkiä

Lapsi ottaa mallia aikuiselta myös median käyttöön liittyvissä asioissa.

Muista:

- Jos laitat lapsen kuvia nettiin, kysy ensin lapselta lupa siihen. Näin lapsi oppii kunnioittamaan muiden kuvien julkaisemista.
- Jos roikut verkkopalveluissa tuntikausia unohtaen ulkoilun ja muun elämän, lapsi oppii helposti saman toimintatavan.
- Jos et noudata ikärajoja konsolipeleissä ja tv-ohjelmissa, lapsi voi ajatella, etteivät ikärajat koske häntä myöskään nettipalveluissa.
- Kunnioita tekijänoikeuksia netin kuvien ja muun materiaalin suhteen. Muistuta lasta, että laittomasti kopioiminen ja väärän tiedon levittäminen toisista ihmisistä on rikos.

Vinkkejä verkkopalvelun arviointiin

Ainakin seuraavat asiat kannattaa selvittää ennen kuin päätät, saako lapsi käyttää palvelua:

- Sopivatko sivuston sisällöt ja palvelut lapselle?
- Minkä ikäisille sivusto on suunnattu?
- Onko sivuston käyttö kokonaan ilmaista?
- Millaisia tietoja itsestä pitää antaa rekisteröitymisen yhteydessä?
- Miten oman käyttäjäprofiilin voi poistaa?
- Onko sivuston käyttöehdoissa määritelty, millainen käytös on kiellettyä ja millaista materiaalia sivustolla ei saa julkaista?
- Mihin voi ottaa yhteyttä ongelmatilanteessa?

Keskustele lapsen kanssa:

- Millaisilla nettisivuilla tykkäät/tykkäisit käydä? Miksi?
- Mikä kännykkäpeli on suosikkisi?
- Tiedätkö, miksi nettisivuilla on mainosbannereita?
- Mitä tehdä, jos ruudulle tulee epäilyttäviä ponnahdusikkunoita?
- Mitä tehdä, jos kirjoitusvirheen takia päätyykin vahingossa ihan väärille sivuille?
- Miten menetellään, jos nettipalvelussa sattuu jotain ikävää?

www.lastenlinkit.fi

Kattava kokoelma
lapsille suunnattuja nettisivuja

Kenen kanssa lapsi juttelee? Ystävät ja kiusaajat netissä.

Yhteydenpito ja viestiminen netissä ovat lapsille ja nuorille luonteva tapa ylläpitää ystävyyssuhteita. Myös lapsen harrastukset voivat liittyä netissä toimiviin yhteisöihin. Netti avaakin mahdollisuuksia kohdata samoista asioista kiinnostuneita muita lapsia ja nuoria, ystävystyä ja saada vaikkapa vertaistukea itseä mietittyttäviin asioihin.

Nettiystävän tapaaminen kasvokkain

Netissä tavattu kiinnostava henkilö voidaan haluta tavata myös kasvokkain. Nettitutun tapaamiseen liittyy aina tietty riski, joka lapsen on hyvä tiedostaa. Niin tutuksi kuin netin välityksellä voidaankin tulla, ei netissä saatu vaikutelma kasvokkain tavattaessa välttämättä vastaakaan todellista henkilöä.

Jos lapsi haluaa tavata nettitutun kasvokkain, tapaamisen turvallisuus kannattaa pohtia etukäteen. On tärkeää, että vanhempi tai joku luotettava aikuinen on tietoinen lapsen menemisestä tapaamiseen, tapaamispaikasta ja tapaamisen ajankohdasta. Lasta on hyvä ohjeistaa ottamaan aikuinen mukaan, sopimaan tapaamisen julkiselle paikalle sekä pitämään puhelinta

käden ulottuvilla. Jos jokin nettituttavassa alkaa tapaamisen aikana epäilyttää tai pelottaa, kannattaa tapaaminen päättää.

Huono käytös tai kiusaaminen netissä

Lapsi voi törmätä netissä myös huonoon käytöseen tai kiusaamiseen. Usein kiusaaja on koulusta tai kaveripiiristä ennalta tuttu, mutta myös tuntemattomat voivat käyttäytyä netissä asiattomasti. Kiusaaminen voi tapahtua esimerkiksi juoruja tai kiusattua esittäviä muokattuja kuvia levittämällä. Myös seksuaalissävyytteiset viestit ja kommentit voivat tuntua ahdistavilta.

Netissä voi saada hetkessä laajaa ja pitkäkestoista julkisuutta, mikä tekee kiusatun asemasta hyvin tukalan. Kiusaajan viesteihin ei kuitenkaan välttämättä kannata vastata lainkaan ja kiusaajan viestit voi estää. Kiusaamisesta kannattaa ilmoittaa verkkopalvelun ylläpitäjälle, joka voi myös selvittää asiaa. Jos kiusaaminen on vakavaa, kannattaa ilmoitus tehdä poliisille. Nettikiusaamisesta jää aina jälki, jonka voi tallentaa todisteena tapahtuneesta.

Kiusaamisesta on hyvä kertoa vanhemmalle tai muulle luotettavalle henkilölle, jonka kanssa voi yhdessä toimia kiusaamisen lopettamiseksi.

Keskustele lapsen kanssa:

- Miten netissä käyttäydytään? Hyvään netti-käyttäytymiseen pätevät monin kohdin samat säännöt kuin kasvokkaiseenkin käyttäytymiseen. Netissä sanojaan kannattaa miettiä kuitenkin tavallista tarkemmin, jos viestintä on julkista. Asioita käsitetään helpommin väärin, eikä ilmeitä ja eleitä ei näe.
- Mistä tietää voiko nettituttuun luottaa? Netissä voi kohdata monenlaisia ihmisiä: kivoja kavereita, joista voi tulla läheisiä ystäviä, mutta myös epäluotettavia tyyppejä, jotka eivät todellisuudessa vastaa netissä saatua vaikutelmaa.
- Mitä tehdä, jos joutuu nettikiusatuksi? Kiusaamisesta kannattaa kertoa, ja sen lopettamiseksi on olemassa keinoja. Ethän itse kiusaa netissä? Se mikä voi olla sinusta itsestäsi hauska pila, voi tuntua toisesta pahalta.

Älyllä vai ilman? Kännykkä koululaiselle.

Miettikää, millainen puhelinmalli sopii lapsen tarpeisiin parhaiten. Keskustelu on hyvä käydä aina uutta puhelinta hankittaessa. Käykää yhdessä läpi pelisäännöt puhelimen käytön suhteen jo ennen sen hankintaa. Puhelinta voi käyttää alkuun yhdessä, jotta sen toiminnallisuudet tulevat tutuiksi molemmille.

Älypuhelin vai perusmalli?

Älypuhelin on monipuolinen väline perheen sisäiseen yhteydenpitoon, mutta edullinen peruspuhelin voi ajaa asian aivan yhtä hyvin. Älypuhelimien käyttöön sisältyy enemmän riskejä kuin perusmalleihin, sillä ne ovat hintavia ja usein herkemmin hajoavia. Älypuhelimien erilaiset sovellukset ja avoimet yhteydet kuluttavat myös akkua nopeasti.

Peruspuhelimissa toiminnot ovat rajallisia, mutta ne voivat olla käytännöllisiä pitkän akkukeston ja yksinkertaisuutensa ansiosta. Rahallinen menetyks jää myös pieneksi, jos peruspuhelin pääsee häviämään.

Erityisesti älypuhelimia hankittaessa kannattaa kiinnittää huomiota käyttöjärjestelmän valintaan – mikä on lapselle helpotajuisin ja myös vanhemmalle tuttu.

Netillä vai ilman?

Aina käsillä oleva internet-yhteys saattaa tuoda lasten ulottuville sellaisia verkkosisältöjä, jotka voivat hämmentää tai pelottaa. Toisaalta älypuhelimien mahdollistama nettisovellusten monipuolinen käyttö voi kehittää lapsen teknisiä valmiuksia ja kannustaa omien mediasisältöjen tuottamiseen. Lapsen kanssa kannattaa käydä läpi, millaisia tietoja itsestä sovelluksiin kannattaa laittaa ja mihin sovellukset tietoja käyttävät.

Älypuhelimeen voi asentaa esto- ja suodatinohjelmia, joilla voi esimerkiksi rajoittaa lapsen pääsyä tietyille verkkosivuille. Miettikää, haluatko ottaa tällaisen palvelun käyttöön.

Jos puhelimessa on nettiyhteys, muistuta lasta:

- Omia henkilötietoja, kuten nimeä, puhelinnumeroa ja osoitetta ei kannata kertoa netissä vieraalle. Myös oma kuva on henkilötieto.
- Salasanat pidetään vain omassa tiedossa, niitä ei kerrota tai lainata muille.
- Muista ihmisistä ei saa julkaista kuvia ilman heidän lupaansa.

Laskun aika

Liittymä kannattaa hankkia käyttötarpeen mukaan: miten paljon puheluja, tekstareita ja netin käyttöä? Kiinteähintainen pakettiliittymä voi säästää monelta yllätykseltä laskun suhteen. Muiden liittymätyyppien kohdalla on tarpeen seurata laskun muodostumista tai harkita saldorajoitusta.

Sovellusten ostaminen älypuhelimeen voi tulla kalliiksi. Kustannuksia voi syntyä myös sovellusta käytettäessä, jos osa toiminnoista on maksullisia. Millaiset pelisäännöt lapselle luodaan sovellusten hankkimiseen ja käyttämiseen?

Keskustele lapsen kanssa:

- Kuinka asioidaan kohteliaasti puhelimen välityksellä?
- Missä ja milloin puhelinta käytetään? Milloin se laitetaan äännettömälle?
- Mitä tehdään jos kännykkä katoaa tai akku on loppu?
- Kenelle puhelinta saa lainata?

Matkapuhelimen suojaaminen:

- Laita käyttöön vähintään pin-koodin kysely, mielellään myös matkapuhelimen suojakoodi.
- Bluetooth-yhteys ja langaton verkkoyhteys kannattaa sulkea aina, kun niitä ei tarvita.
- Salli sijaintitietojen jakaminen vain sellaisille sovelluksille, joille se on välttämätöntä.
- Haittaohjelmien välttämiseksi puhelin kannattaa aina pitää päivitetynä ja ladata ohjelmistoja vain luotettavista lähteistä. Matkapuhelimiin on saatavilla myös omia virustorjuntaohjelmia.
- Ota käyttöön palveluntarjoajan tai laitevalmistajan ominaisuus, jolla anastetun tai kadonneen puhelimen saa paikannettua.

Miten tähän pitäisi suhtautua...? Ahdistavat sisällöt mediassa.

Lähes jokainen lapsi kohtaa jossain vaiheessa pelottavia, hämmentäviä tai järkyttäviä mediasisältöjä – joko tahtomattaan tai tarkoituksella. On siis hyvä puhua lapsen kanssa asiasta jo etukäteen.

Myös ikärajansa puolesta lapselle sallittu ohjelma voi pelottaa tai ahdistaa lasta. On hyvin yksilöllistä, miten mediasisällöt vaikuttavat lapseen.

Monesti kuvat ja videolinkit leviävät kaverilta toiselle. Kerro lapselle, että järkyttäviä kuvia ei pidä näyttää kavereille, vaan sen sijaan niistä tulee kertoa aikuiselle. Hauskaksi pilaksi tarkoitettu linkki saattaa hämmentää tai ahdistaa kaveria.

Anna lapselle tilaisuus kertoa

Netissä tai televisiossa nähdyt pelottavat tai ahdistavat asiat saattavat jäädä vaivaamaan lasta. Lapset eivät läheskään aina jaa kokemuksiaan vanhemmilleen. Joskus lapsi ei tiedä, miten kertoa asiasta. Lapsi saattaa tuntea syyllisyyttä tai häpeää, pelätä mahdollista rangaistusta tai ei halua huolestuttaa vanhempiaan. Aikuisen tehtävä on kuitenkin auttaa lasta käsittelemään kokemuksiaan ja tunteitaan. Keskustelun voi aloit-

taa juttelemalla lapsen kanssa yleisemmin netin käytöstä tai tv-ohjelmista, jonka jälkeen voi kysyä lapsen omista kokemuksista.

Jos lapsi kertoo sinulle suoraan törmänneensä hämmentäviin kuviin tai pelottavaan videoon, kehu lasta hänen rohkeudestaan kertoa asiasta. Suhtaudu tilanteeseen rauhallisesti ja ota lapsen kertoma todesta.

Vastaa lapsen kysymyksiin selittämällä pelottavan tai ahdistavan asian olennaiset seikat. Pohdi, kuinka tarkkaan asioista kannattaa kertoa, sillä liian yksityiskohtainen tieto voi lisätä lapsen hämmennystä.

Keskustele lapsen kanssa:

- Minkälainen olo sinulle tuli kuvan/ohjelman näkemisestä?
- Mikä sinulle jäi siitä mieleen?
- Oliko siinä jotain pelottavaa?
- Jäikö sinulle mieleen joku asia, jota haluaisit kysyä minulta?

Voit ohjeistaa lasta:

Jos näet netissä tai telkkarissa mitä tahansa hämmäntävää, ikävää tai pelottavaa – esimerkiksi kuvia tai videoita, joissa satutetaan toisia:

- Sulje netti tai sammuta telkkari.
- Tule kertomaan asiasta aikuiselle. Jutellaan asiasta yhdessä ja mietitään, mitä asialle kannattaa tehdä.

www.mll.fi/lapsetjamedia

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vanhempainnetistä löytyy tietoa ja tukea myös mediaan liittyvissä kysymyksissä.

Pistääkö lukutaito pään pyörälle? Monenlaiset mediatekstit.

AIKAKAUSMEDIA

Kun lapsi oppii lukemaan, hänen maailmansa mullistuu. Monet uudet tekstit ovat äkkiä lapsen itsensä ulottuvilla: mainostekstit, sarjakuvat, kirjat ja iltapäivälehtien lööpit.

Koulunkäynnin aloittanut lapsi on usein aktiivinen ja tiedonhaluinen median käyttäjä. Hän voi olla innokas pelaaja, lukutoukka, elokuvaharrastaja tai näitä kaikkia. Lapsen taito käyttää teknisiä välineitä kehittyi myös nopeasti.

Media kiinnostaa ja kummastuttaa

Ajattelun kehittyessä myös lapsen medialukutaito kehittyy: lapsi oppii erottamaan faktan ja fiktion sekä tunnistamaan median lajityyppejä. Aikuisen avulla lapsi oppii ymmärtämään myös mainosten ja toimituksellisen aineiston eroja ja tavoitteita.

Median tekstit saattavat kummastuttaa lasta. Lukeva lapsi pohtii yhä vaikeampia kysymyksiä: Voiko sota syttyä myös Suomessa? Ovatko mainosten täydelliset nais- ja miesvartalot todellisia? Saako sankari nujertaa pahikset keinolla millä hyvänsä?

Kannusta ja keskustele

Aikuisen apua tarvitaan tekstien herättämien tunteiden tulkitsemiseen. Lukeva lapsi saattaa myös uppoutua syvälle tarinoiden kuvitteelliseen maailmaan. Mitä paremmin aikuinen tuntee lasta kiinnostavat henkilöhahmot, kirjat ja lehdet, sitä helpompi lapsen ja aikuisen on yhdessä keskustella lasta askarruttavista asioista.

Lukemaan oppinut lapsi kaipaa paljon tukea lukemisen ymmärtämisessä. Keskustelut ja pohdintatuokioiden aikuisen kanssa auttavat lasta suhtautumaan esimerkiksi tekstien pelottaviin tai ahdistaviin aiheisiin, erikoisiin sanoihin, ironiaan ja sarkasmiin.

Kannusta lasta lukemaan. Etsikää yhdessä kirjoja, lehtiä ja verkkotekstejä, jotka kiinnostavat lasta ja ovat hänelle sopivia. Lukeminen kehittää lapsen tunnetaitoja: samaistumalla tarinoiden henkilöhahmoihin lapsen empatiakyky kehittyy ja hän oppii ymmärtämään useampia tunteita. Lisäksi lukeminen avartaa ajatusmaailmaa, kasvattaa yleissivistystä ja ruokkii lapsen omaa mielikuvitusta.

Keskustele lapsen kanssa:

- Mitä sinä tykkäät lukea? Miksi lukeminen on mukavaa?
- Oletko lukenut jotain sellaista, mitä et oikein ole ymmärtänyt?
- Mistä tunnistaa mainoksen?
- Minkälaiset lehtijutut ovat lapsille sopivia?

www.lukukeskus.fi/vinski

Alakouluikäisten kirjallisuuslehti, joka sisältää lukuvinkkejä.

www.okariino.fi

Kirjastojen lastensivusto, josta löytyy mm. lasten kirjoja, runoja, pelejä ja elokuvia.

Minä teen itse! Lapsi median tuottajana.

Lapsi ei ole vain median käyttäjä vaan myös tekijä. Media tarjoaa lapselle hyviä keinoja ilmaista itseään.

Lapsen ei tarvitse osata kirjoittaa tai edes puhua sujuvasti tullakseen nähdyksi ja kuulluksi – kamera pysyy jo pienenkin lapsen kädessä. Lapset nauttivat erityisesti arkielämänsä liittyvien asioiden, kuten lemmikkien, lähiympäristön, leikkien tai harrastusten kuvaamisesta. Matka kouluun, lomat tai koti voivat näyttää, kuulostaa ja tuntua lapsen näkökulmasta aivan toiselta kuin aikuisen silmin.

Mediaan liittyviä asioita opitaan parhaiten itse tekemällä. Kouluikäinen lapsi alkaa ymmärtää, että median sisällöt eivät ole koko totuus maailmasta, vaan tekijänsä valintojen tuloksia. Asia sisäistyy helpommin, kun pääsee itse päättämään, mitä ja miten median avulla esittää.

Median tekemiseen liittyy aina myös vastuu. Lapsi tarvitsee ohjausta esimerkiksi siinä, missä ja milloin sopii kuvata ja kuinka toimia, jos haluaa julkaista tekemiään mediasisältöjä netissä.

Lapselle sopiva laite?

Lapsen kasvaessa laatuvaatimukset laitteiden suhteen voivat kasvaa, varsinkin jos mediasta tulee harrastus. Aluksi tärkeintä on kuitenkin helppokäyttöisyys.

Suomessa lapset saavat usein ensimmäisen kännykkänsä 6–7-vuotiaina. Perusmalleissakin on yleensä kamera-, video- ja äänitystoiminnot. Suurimmalla osalla pikkukoululaisista on siis jo mukanaan välineet monenlaiseen median tekemiseen. Vanhaa kännykkää ei kannata vaihdettaessa hylätä, vaan sen voi antaa pienemmille lapsille taiteellisiin tarkoituksiin, vaikka ilman sim-korttia ja vanhat tiedot ja kuvat poistettuna.

Ideoita yhteiseen tekemiseen:

- **Tapahtumat talteen.** Tapahtuiko päivän aikana jotain jännää tai ajatuksia herättävää? Kuvatkaa, videoikaa, äänittäkää – ja katsokaa ja kuunnelkaa yhdessä!
- **Oma mainokseni.** Leikatkaa lehdistä kiinnostavia kuvia ja askarrelkaa oma mainoskuva. Miksi mainostetaan? Mikä mainoksessa houkuttelee? Voiko kaiken haluamansa ostaa?
- **Aineeton lahja.** Lasten tai lapsiryhmän itse ideoima ja toteuttama lauluesitys, lyhytelokuva tai muu videotervehdys olisi monen isovanhemman toivelahja.

Vielä yks taso!

Lapsi digitaalisten pelien pelaajana.

Digitaaliset pelit ovat voimakas media, mikä johtuu niiden vuorovaikutteisuudesta. Pelaaja, joka keskittyy intensiivisesti pelissä menestymiseen, saattaa pitää pelin ulkopuolisia ärsykeitä häiriöinä. Kommentit kuten ”Ihan kohta!” ja ”Joo joo” voivatkin olla merkkejä pelaajan flow-tilasta. Pelaaja ei ole ehkä kuullut mitään, mitä hänelle on juuri sanottu.

Parhaimmillaan digitaaliset pelit voivat olla monipuolisesti kehittävä viihdemuoto. Pelit eivät kuitenkaan ole vain lasten media. Kasvattajan tulleekin huolehtia, että pelit joita lapsi pelaa ovat hänen ikätasolleen sopivia.

Digitaaliin peleihin liittyy ainakin kaksi seikkaa, joista kasvattajan on syytä keskustella pelaavan lapsen tai nuoren kanssa:

1. Digitaalisten pelien sisältö. Koska pelaajat ovat keski-ikäistyneet, pelien välittämät tarinat ovat usein aikuisille suunnattuja. Pelien välittämistä viesteistä ja arvoista, esimerkiksi nais- ja mieskuvaan, väkivaltaan tai seksiin liittyen, onkin hyvä keskustella lapsen kanssa.

2. Pelien ja muun elämän suhde. Digitaaliin peleihin liittyy voimakas toiminnan ja välittömän palkitsemisen suhde, joka voi koukuttaa. Kasvattajan tehtävänä on ohjata pelaavaa lasta ja nuorta myös muiden harrastusten ja mielenkiinnon kohteiden pariin, jotta lapsi oppii tekemään myös asioita, jotka eivät palkitse välittömästi.

Keskustele lapsen kanssa:

- Mikä on suosikkihahmosi?
- Millainen tämä peli mielestäsi on?
- Mikä tässä pelissä on hyvää?
- Mikä tässä pelissä on tavoitteena?
- Mitä pelin tarinassa tapahtuu?
- Mikä tässä pelissä on vaikeaa?
- Mikä on pelin ikäraja ja minkä takia?
- Millaisia nais- ja mieshahmoja pelissä on?
- Voisiko pelin tarina olla totta myös oikeassa elämässä?

Liiallista median käyttöä?

Lapsen kanssa on hyvä keskustella siitä, miksi median käyttö on hänelle tärkeää. Median käytölle voi tarvittaessa sopia yhdessä selkeät rajat, joista pidetään kiinni, esimerkiksi jokin tietty ajankohta tai aikamäärä.

Lasta kannattaa auttaa pohtimaan, miten median käytölle asetetut rajat hyödyttävät häntä: aikaa jää myös muille harrastuksille, perheen yhteiselle tekemiselle tai kaverien tapaamiselle. Median yksipuolinen suurkulutus voi haitata esimerkiksi lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä.

Median parissa vietetty aika voi olla liiallista, jos

- lapsi laiminlyö kavereita, harrastuksia tai koulunkäyntiä median käytön vuoksi
- lapsi ei nuku tarpeeksi ja/tai arkirutiinit kärsivät
- lapsella on terveydentilan heikkenemiseen liittyviä oireita, kuten univaikeuksia tai niska- ja selkäkipuja
- lapsi on ärtynyt ollessaan poissa ruudun ääreltä
- lapsi peittelee median käytön laajuutta perheenjäseniltä tai kavereilta ja/tai tuntee syyllisyyttä siitä

Lisää tietoa digitaalisten pelien roolista arjessa
www.pelikasvatus.fi

Meidän perheen pelisäännöt? Ohjeita median käyttöön perheissä.

Median käyttö on osa arkea ja elämää, hyötyä ja huvia. Monessa perheessä lasten median käyttö kuitenkin huolestuttaa vanhempaa. Joskus taustalla on tunne omasta osaamattomuudesta ja epävarmuudesta. Silloin ahdistus saattaa johtaa jatkuvaan jankutukseen ja riiteltyyn.

Tämän välttämiseen vanhemmalla on kaksi hyvää työkalua: tutustuminen lapsen mediamaailmaan yhdessä hänen kanssaan sekä rauhallinen keskustelu.

Vanhemman on hyvä tutustua yhdessä lapsen kanssa hänen käyttämiinsä verkkopalveluihin ja muihin mediasisältöihin. Samalla lapsen kanssa voidaan keskustella yhtä hyvin median hienoista ominaisuuksista kuin sen uhkistakin.

Lapsen median parissa viettämää aikaa voidaan rajoittaa. Hänen pääsyään esimerkiksi sopimattomille sivuille voidaan osittain estää teknisin ratkaisuin. On kuitenkin hyvä muistaa: lapselle turvallisin tulos saavutetaan keskustelemalla yhdessä hänen kanssaan.

Keskustelu on parempi vaihtoehto kuin jatkuva huomauttelu. Myös lapsen on voitava sanoa oma mielipiteensä. Jos vanhemmat sanelevat yksipuolisesti median käyttämisen säännöt ja niistä tehdään liian tiukat, lapsi alkaa pelätä kertoa ongelmistaan ja avun tarpeestaan. Silloin ollaan turvattomalla tiellä. Lapsen turvallisen median käytön tärkein tekijä on avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri.

Pieni ja suurempikin koululainen nauttii vanhempiensa kanssa puuhaamisesta ja yhteisistä keskusteluista. Yhteiset lukuhetket, leffaillat, pelituiot, kameran käytön opettelu ja media-aiheiset keskustelut ovat parasta mediakasvatusta, jota vanhemmat voivat lapsilleen tarjota. Median käyttö voi olla osa myös yhteistä tekemistä, ei vain rajoittaa sitä.

Kysymyksiä, joita voi käyttää perheen median käytön pelisäännöistä sopimiseksi:

- Kuinka paljon aikaa median parissa vietetään?
- Miten media-aikaa seurataan?
- Koskevatko samat säännöt kaikkia perheenjäseniä?
- Miten toimia, jos näkee mediassa jotain outoa tai ikävää?
- Miten toimia, jos törmää kiusaamiseen netissä?
- Millaisia kuvia ja tietoja perheestä saa laittaa nettiin?
- Saako lapsi rekisteröityä verkkosivujen käyttäjäksi ilman vanhemman lupaa?
- Miten maksullisia nettipalveluita ja mobiilisovelluksia käytetään?
- Otetaanko käyttöön esto- ja suodatinohjelmia tietokoneeseen, pelikonsoliin ja kännykkään?

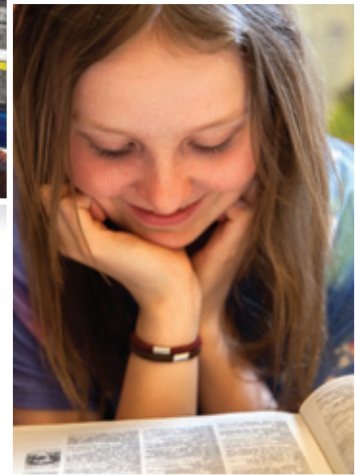

Anna palautetta. Vaikuta!

Voit vaikuttaa lasten mediaympäristöön antamalla palautetta mediasta. Palaute kannattaa kohdistaa suoraan mediasisällön tarjoajalle tai sitä valvoville tahoille:

- Elokuvien, tv-ohjelmien ja digitaalisten pelien ikärajat:
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti **www.ikärajat.fi**
 - Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä esittävä kuvamateriaali:
Pelastakaa lapset ry **www.nettivihje.fi**
 - Hyvän tavan vastainen mainos tai lapsille sopimaton markkinointi:
Mainonnan eettinen neuvosto **www.kauppakamari.fi/men**
 - Hyvän tavan vastaista journalistista ilmaisu- tai julkaisuvapautta koskeva asia: Julkisen sanan neuvosto **www.jsn.fi**
 - Kiusaaminen tai laiton toiminta verkossa: paikallispoliisi tai Virtuaalinen lähipoliisi **www.poliisi.fi/nettipoliisi**
-

Tämän oppaan on tuottanut *Kansallisen audio-visuaalisen instituutin (KAVI) mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö (MEKU)*. Oppaan tietotekstit ovat instituutin mediakasvatusasiantuntijoiden kirjoittamia, ellei kirjoittajan nimeä ja organisaatiota erikseen mainita. Opasta voi tilata osoitteesta **www.kavi.fi/meku**